

Eduskunnan sivistysvaliokuntaSiV@eduskunta.fi

Asia: Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n lausunto valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta

Viite: VNS 1/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Unifi: Uudistuva Suomi tarvitsee uudistuvaa yliopistotutkimusta ja koulutusta

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin Unifi) kiittää asiantuntijapyynnöstä ja mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta. Esitämme alla keskeisimpiä huomioita selonteon lähtökohdista, tavoitteista ja keinoista.

Pitkäjänteinen suunnitelma edellyttää yhteistä tahtotilaa ja toimijoiden osallisuutta

Unifi pitää tärkeänä, että koulutuspoliittinen, pitkälle katsova selonteko tehdään. Selonteon visio on arvokas, ja Unifi jakaa tavoitteet laadukkaasta koulutuksesta ja korkeatasoisesta tutkimuksesta. Selonteon valmistelu olisi kuitenkin kaivannut laajempaa toimijoiden ja sidosryhmien sitouttamista ja kuulemista.

- Selonteon konkretisointi tulee tehdä laajasti koulutus- ja tutkimustoimijoiden sekä sidosryhmien kanssa yhdessä.
- Tarvitaan myös laaja parlamentaarinen yksimielisyys selonteon tavoitteista. Koulutus- ja tutkimuspolitiikalle on tärkeää pitkän aikavälin ennakoitavuus yli hallituskausien.

Hyvään visioon tarvitaan kirjaus myös resurssoinnista

Koulutuspoliittisen selonteon arvokas lähtökohta on sivistyksen rooli ja koulutuksellinen tasa-arvo vakaan yhteiskunnan perustana. Yliopistoilla on tärkeä rooli tutkimukseen perustuvan koulutusjärjestelmän kivijalkana sekä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän uudistajina. Selonteossa on aiheellisesti todettu korkeatasoisen tutkimuksen ja TKI-toiminnan tärkeys koulutusjärjestelmän pohjana. Työelämän ja koko Suomen uudistumiseen ja maan kilpailukykyyn nostamiseen tarvitaan korkeatasoista tutkimusta, siihen perustuvaa koulutusta ja pedagogista kehittämistyötä sekä osaajien aktiivista rekrytointia Suomeen. Jo selonteon visiossa tulisi kuitenkin huomioida myös konkreettinen rahoituksen tavoitetaso, johon pyritään koulutuksen ja TKI-toiminnan osalta.

- Visio-osuudessa tulee linjata konkreettisesti myös koulutuksen ja tutkimuksen rahoitustasosta ja keinoista. Visioon tulee kirjata tavoite nostaa julkinen panostus koulutukseen ja tutkimukseen muiden Pohjoismaiden tasolle vuoteen 2030 mennessä.

Toimenpiteet korkea-asteen koulutuksen kehittämiseksi kaipaavat selkeyttämistä

Selonteossa vahvistetaan yhteinen tavoite siitä, että vuonna 2030 50 % nuorista ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon. Selonteon mukaan tämä edellyttää noin 100000 uutta tutkintoa, ja pidemmällä aikavälillä tarve korkeakoulutetuille kasvaa edelleen. Jotta

korkeakoulutettujen osuus saadaan nostettua 50 %:n tavoitteeseen, tarkoittaa se korkeakoulujen aloituspaikkojen pysyvää lisäämistä.

Koulutuksen määrää ei voi lisätä laadun tai tutkimuspanostusten kustannuksella. Selonteon luonnoksessa oli selkeä kirjaus, että ”korkeakoulutukseen suunnataan tämän vaatimat taloudelliset lisäresurssit”. Nyt selonteossa esitetään ”uusia päätöksiä koulutuksen laajentamiseksi”. Selonteko ei näin anna vastauksia korkeakoulujen laajenevien tehtävien – erityisesti korkeakoulutettujen määrän lisääminen, ml. kansainväliset opiskelijat – rahoittamiseen. Tutkimomäärien pysyvä kasvu laadukkaan koulutuksen avulla edellyttää varovaistenkin arvioiden mukaan vähintään 100 M € vuosittaisen rahoitustason nostamisen.

Opiskelijat ovat entistä liikkuvampia ja opintopolut moninaistuvat. Tarvitaan pedagogista kehittämistä sekä henkilökohtaisen, valmentavan ohjauksen uusia tapoja. Avointen yliopisto- ja korkeakouluopintojen väyliä tutkinto-opintoihin tulee lisätä. Yliopistojen ja korkeakoulujen opintotarjontaa ja alueellista saavutettavuutta tulee kehittää yhteistyötä lisäämällä, digitalisuutta hyödyntäen. Korkeakoulut ovat sitoutuneet yhteisen Digivisio 2030:n tavoitteisiin. Digitalisaation merkitys tulee selonteossa konkretisoida.

Selonteossa esitetään korkeakoulujen toimintatapojen ja rakenteiden kehittämistä, mutta esitetyn perusteella on mahdotonta arvioida, millaista kehittämistä tarkoitetaan. Esityksen toteutumisen vaikutuksia ei selonteon perusteella pysty arvioimaan. Tavoiteasettelu siirtyy selonteon toimeenpanosuunnitelmaan ja se on tehtävä yhdessä toimijoiden kanssa. Korkeasteen koulutukselle esitetyjä muutostarpeita tulee konkretisoida. Selonteossa viitataan esimerkiksi korkeakoulujen toimintarakenteiden ja –mallien ongelmiin ja kehittämistarpeisiin, mutta ei avata millään tavalla, mitä malleilla ja rakenteilla tarkoitetaan, tai juontuvatko oletetut ongelmat ylipäätään korkeakoulujen malleista tai rakenteista.

Selonteossa on viitattu esitetty muutostarpeita myös esimerkiksi pitkien koulutuspolkujen, koulutusvastuiden tai tutkintorakenteiden osalta, mutta muutostarpeet tai ratkaistavat ongelmat esitetään epämääräisesti ja tulkinnanvaraisesti. Näihin esitetään korjaustoimenpiteiksi tutkintorakenteiden muuttamista tai purkamista sekä koulutusvastuiden joustavaa tarkastelua. Koulutusvastuiden koordinoinnin ja säätelyn tapoja kehitettäessä sekä tutkintorakenteita tarkasteltaessa on turvattava koulutuksen laatu. Koulutuksen tulee perustua sekä työmarkkinoiden tarpeeseen että korkeakoulun kykyyn järjestää laadukasta, tutkimukseen perustuvaa opetusta valitsemillaan aloilla. Professiopohjaisissa tutkimuksissa on huomioitava toimintaympäristön kasvanut vaatimustaso.

- Selonteossa tulee nostaa esille koulutuksen laatu sekä opetuksen ja ohjauksen resurssitarpeet koulutuksen määrän ja saavutettavuustavoitteiden rinnalle
- Selonteon epämääräiset kirjaukset korkeakoulujen rakenteiden oletetuista ongelmista, tutkintorakenteista, koulutusvastuista ja koulutuspoluista tulee selkeyttää
- Koulutusvastuiden, tutkintotavoitteiden ja tutkintorakenteiden kehittämisessä tulee johtotähtenä olla koulutuksen laadusta huolehtiminen
- Yliopistojen ja koko korkeakoulusektorin kehittämiseksi ja koulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaamiseksi tulee ensisijaisesti lisätä korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja digitalisaatioita.
- Selontekoon tulee kirjata korkeakoulujen aloituspaikkojen ja korkeakoulujen laajentuvien ja uusien tehtävien edellyttämä rahoitustarve

Kehittämisen tulee lähteä tarpeista, korkeakoulujen omaa toimijuutta korostaen

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikassa on tärkeää jatkaa pitkää linjaa, jossa korkeakouluille on annettu toimintavapautta. On huolestuttavaa, että selonteossa esitetään uusia valtio-ohjauksen tarpeita ja tehtäviä, mutta ei juurikaan nosteta esille korkeakoulujen autonomiaa tai itsenäistä strategista kehittämistä.

Selonteossa on esitetty opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaus- ja rahoituskäytänteiden uudistamista ”...siten, että ne kannustavat ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja Suomen Akatemiaa kehittämään toimintatapojaan ja rakenteitaan tukemaan entistä paremmin verkostomaista yhteistyötä, monipuolista ja korkealaatuista osaamisen tuottamista sekä uuden tiedon siirtämistä yhteiskunnan ja työelämän käyttöön.” Tämä kirjaus on monitulkintainen, ja se tulisi selventää.

- Yliopistojen ja korkeakoulujen poliittisen ja rahoituksellisen ohjauksen tulee kohdistua pitkän aikavälin tavoitteisiin. Ohjauksessa tulee kunnioittaa yliopistojen autonomiaa ja strategista päätöksentekoa
- Viittaukset Suomen Akatemian toimintaan tulee poistaa Korkeakoulut -osiosta ja jos tarpeen, käsitellään osana Tiede ja tutkittu tieto -osiota.

Jatkuva oppiminen on osa koulutusjärjestelmää

Jatkuvan oppimisen järjestelmän tulee perustua jo olemassa olevaan julkisen koulutustarjonnan vahvuuksiin. Yliopistoilla on jo monipuolinen jatkuvan oppimisen tarjonta ja myös tutkimukseen johtavien yliopistokoulutusten työelämärelevanssi on esimerkiksi kandidaalitieteiden perusteella varsin korkea. Digitalisaation mahdollisuuksia tulee hyödyntää täysipainoisesti opiskelijalähtöisten yksilöllisten opintopolkujen rakentamisessa. Jatkuvan oppimisen linjauksissa tulee huomioida myös Suomen vähemmistökielet ja muut kieliryhmät. Alueellinen ennakoituyhteistyö on kannatettavaa.

Opiskelijoiden ohjauksen rooli kasvaa

Opintopolkujen monipuolistuminen ja yksilöllistyminen, työn ohella opiskelu sekä jatkuvan oppimisen toimet edellyttävät yliopisto-opinnoissa paitsi korkeaa laatua, myös entistä vahvempaa valmentavaa otetta sekä henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa. Yliopistopedagogiikan, digipedagogiikan ja ohjauksen kehittäminen on tärkeää myös koulutuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi.

- Ohjauksen ja neuvonnan merkitys on suuri ja kasvaa edelleen myös yliopisto-opinnoissa ja jatkuvan oppimisen palveluissa, ei pelkästään muilla koulutusasteilla. Tämä tulee huomioida selonteossa paremmin.

Ruotsin kielen asema on tärkeä

Ruotsin kielen rooli toisena kansalliskielenä ja ruotsinkielisten yliopistojen rooli on kiinteä osa Suomen yliopistokenttää, identiteettiä ja kulttuuria. Selonteossa esitetty näkökulma on liiaksi rajautunut perusopetukseen, ja sitä tulee syventää. Ruotsinkielisen koulutuksen lisäksi tulee huomioida saamenkielisen koulutuksen tarve ja merkitys.

Tutkimuksessa on panostettava parhaaseen osaamiseen ja nostettava tavoitetasoa

Selonteossa viitataan Suomen TKI-tiekartan keskeisimpiin sisältöihin ja tavoitteisiin, joiden toteuttamista onkin aktiivisesti tuettava ja seurattava. Selonteossa huomioidaan myös hyvin koulutuksen ja tutkimuksen tiivis yhteys. Muilta osin tiede ja tutkimus ovat selonteossa melko ohuesti.

Selonteon toimeenpanossa on tarpeen kiinnittää huomiota tutkimuksen tavoitetasoon ja vahvaan tiedeperustaan. Koko tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan perustana on pitkäjänteinen tutkijalähtöinen tutkimus, jota tulee vahvistaa. Suomen on tuettava kansainvälisesti kilpailukykyistä tutkimusta sekä huipputason tutkimusinfrastruktuureja ja ekosysteemejä. Vain luomalla kansainvälisesti niin vaikuttavia osaamiskeskittyymiä, että ne

muodostavat houkuttelevia solmukohtia maailman parhaissa verkostoissa, voidaan houkutella merkittäviä yksityisiä TKI-investointeja.

Moni Suomen verrokkimaa nostaa kärkitavoitteekseen kansainvälisesti merkittävien osaamiskeskittymien, solmukohtien, rakentamisen yliopistokenttäänsä. Erityisesti Suomen kaltaisessa pienessä maassa korkeakoulukentän elinehto on, että suomalaiset pääsevät mukaan kiinnostavimpiin uutta luoviin verkostoihin, joissa läpimurrot tapahtuvat ja jotka houkuttelevat kansainvälisiä investointeja.

Tutkimuksen resursointi nojaa edelleen liikaa määräaikaisiin instrumentteihin. Läpimurtoinnovaatiot edellyttävät pitkäjänteistä tutkimukseen panostamista. Tavoitteena on nostaa TKI-panostusten taso 4 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä siten, että noin 2/3 rahoituksesta tulee yksityiseltä ja 1/3 julkiselta sektorilta. Julkisen rahoituksen tulisi olla vuonna 2030 miljardi euroa ja yksityisen 2 miljardia euroa nykyistä korkeammalla tasolla, jotta tavoitteeseen päästäisiin. Tasaisella vahdilla tämä tarkoittaa, että investointien tulisi kasvaa vuosittain 100 M€. Koulutuspoliittisessa selonteossa on tarpeen esittää tarvittavien investointien määrä, vaikka selonteon yhteydessä ei rahoituksesta päätetäkään.

- Tarvitaan selkeä suunnitelma julkisen TKI-rahoituksen lisäämisestä ja määrätietoinen strateginen päätös panostaa tieteellisesti korkeatasoisimpiin ja vaikuttavimpiin tutkimusryhmiin, infrastruktuureihin ja ekosysteemeihin.
- Suomen Akatemian asema tieteelliseen laatuun ja vaikuttavuuteen perustuvana rahoittajana sekä perustutkimukselle kohdennettavan rahoituksen taso tulee turvata.

Osaaminen houkuttelee osaajia. Kansainvälisyys läpileikkaavaksi teemaksi

Korkeakoulut toimivat jatkuvasti lisääntyvän kansainvälisen kilpailun ja yhteistyön kentässä. Opiskelijat, tutkijat, opettajat, yhteistyökumppanit ja investoijat liikkuvat maiden välillä mahdollisuuksien ja resurssien, mutta ennen kaikkea laadun ja vaikuttavuuden perässä.

Kansainvälisyys ei näy selontekoa läpileikkaavana teemana: miten toimenpiteet asemoivat suomalaisia toimijoita kansainväliseen kenttään, ovatko toimenpiteet riittävän merkittäviä tuottamaan kansainvälisesti huomattavia ja houkuttelevia profiileja, saavutetaanko kansainvälisen tason laatu ja vaikuttavuus.

Suomen yliopistojen tavoitteena on lisätä parhaiden kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia Suomeen. Koulutuspoliittisen selonteon luonnoksessa tavoitteena oli kasvattaa ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus 15 prosenttiin kaikista tutkinto-opiskelijoista vuoteen 2030 mennessä, tavoitteeseen on nyt lisätty myös se, että ulkomaalaisista tutkinto-opiskelijoista 75 prosenttia työllistyy Suomeen. Molemmat tavoitteet ovat kannatettavia.

Selonteossa ei kuitenkaan ole selkeitä suuntaviivoja koulutusperäisen maahanmuuton tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarvitaan lisää mahdollisuuksia suorittaa Suomessa sekä alempi että ylempi korkeakoulututkinto englanniksi. Työelämän ja korkeakoulutuksen vuorovaikutusta on lisättävä, pelkästään korkeakoulut eivät voi integroida kansainvälisiä osaajia, vaan myös työnantajien rooli on olennainen. Kun Suomeen halutaan lisää työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa, on Suomeen muuttamista harkitsevien perheellisten osaajien kohdalla tärkeä kysymys myös esimerkiksi englanninkielinen/vieraskielinen varhaiskasvatus. Myös opiskelijavaihdot ovat yksi kulttuurien välistä vuorovaikutusosaamista kasvattava keino, mutta niitä ei ole erityisesti huomioitu selonteossa. Globaalissa maailmassa kansainvälisten kompetenssien merkitys vain kasvaa.

Suomen koulutuspoliittisen selonteon konkretisoinnissa on huomioitava myös työ, jota tehdään European Research Area (ERA) ja Education Education Area (EEA) -aloitteissa ja tavoitteessa niiden välisen yhteyden tiivistämisessä. EU:n komission julkaisi syksyllä 2020 tavoitteet ERA- ja EEA-toimille, korostaen molemmissa tarvetta luoda tiiviitä linkkejä ERA:n ja EEA:n välille ja näin rakentaa Euroopan osaamisstrategiaa.

- Korkeakoulukentällä tarvittava vetovoima syntyy tukemalla koulutuksen ja tutkimuksen laatua, profiloitumista sekä kansainvälisesti korkeatasoisia tutkimusinfrastruktuureja.
- Kansainvälisten opiskelijoiden rekrytoinnin helpottamiseksi tarvitaan sekä valmentavaa koulutusta että lisää ohjausta ja neuvontaa. Mikäli yliopistoille asetetaan uusi lakisääteinen tehtävä (valmentava koulutus), se tulee resursoida riittävästi ja kehittää tarkoituksenmukaisia yhteistyön tapoja järjestä sitä.
- Maahanmuuton ja maahan jäämisen tukemisessa tarvitaan laajasti yhteiskunnan eri sektoreiden toimia ja maahantulokäytäntöjen huomattavaa sujuvoittamista.

Uskottava tiekartta vaatii konkreettiset toimet

Koulutuspoliittisen selonteon tavoitteena on korkea laatu. Myös mittarien tulee tavoitella laatua, ei pelkästään määrää. Tutkintomäärien merkittävä lisääminen ja korkeakoulujen lisärahoituksen ohjautuminen opetukseen edellyttävät vahvempaa huomion kiinnittämistä kansalliseen koulutuksen laadun arviointiin, Suomen tieteen tila-arvioinnin tapaan

Koulutuspoliittinen selonteko tarvitsee pidemmän aikavälin konkreettiset rahoituslinjaukset. Väestön korkeakoulutetun osuuden nostaminen, jatkuvan oppimisen systeemistason muutos sekä TKI-intensiteetin nostaminen eivät voi kilpailla keskenään resursseista.

Olemme mielellämme käytettävissä jatkokeskusteluissa.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Keijo Hämäläinen
Puheenjohtaja

Tanja Risikko
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Tanja Risikko
Toiminnanjohtaja
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
puh. 040 1952 037
tanja.risikko@unifi.fi